

Цифровий формат досліджень із соціальної роботи: рефлексії практичного досвіду**Семігіна Тетяна Валеріївна¹**

Академія праці, соціальних відносин та туризму, Київ, Україна

E-mail: semigina.tv@gmail.comORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5677-1785>

Researcher ID: O-1616-2016

Scopus ID: 35776697500

Карагодіна Олена Геннадіївна²

Академія праці, соціальних відносин та туризму, Київ, Україна

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7412-5178>

Researcher ID: P-6971-2016

Дворяк Сергій Васильович³

Академія праці, соціальних відносин та туризму, Київ, Україна

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0032-5417>

Scopus ID: 15051444200

Статтю присвячено розвитку нових методів досліджень в умовах цифровізації багатьох сфер життя, що особливо пришвидшилась внаслідок пандемії Covid-19. У роботі розкрито можливості та обмеження використання цифрових технологій для збирання інформації у дослідженнях із соціальної роботи. Розвідку виконано із застосуванням методів системного аналізу даних закордонних наукових публікацій та рефлексії власного досвіду збирання інформації засобами онлайн-технологій в межах дослідницьких проектів, орієнтованих на розвиток різних соціально-психологічних сервісів. Описано основні групи онлайн методів та засобів збирання даних, впроваджуваних у кількісних та якісних дослідженнях. Висвітлено переваги онлайн збирання даних (використання в умовах обмеженого пересування, більше охоплення респондентів та територій, відносна економічність, кращі можливості контролю перебігу опитувань, уведення даних та їх зберігання). Визначено низку проблем та викликів використання нових методів, зокрема, складність формування вибірок; брак ресурсного забезпечення досліджень у разі збирання інформації про осіб, які не мають належного доступу до сучасних засобів комунікації або навичок користування ними тощо. Окреслено обов'язкові процедури таких досліджень, зумовлені вимогами етики (гарантування анонімності та конфіденційності, отримання інформованої згоди на участь у дослідженні). Наведено приклади розв'язання проблемних питань, що поставали в опитуваннях жінок, які живуть із ВІЛ, та у проєктах допомоги особам, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом. Як найближчі перспективи розвитку означеної теми окреслено заохочення користувачів Інтернету до участі в дослідженнях із соціальної роботи, розвиток навичок спілкування дослідників з учасниками онлайн досліджень та фасилітації віртуальних дискусій у ході онлайн-фокус-груп.

Ключові слова: соціальна робота, онлайн-методи, особи із ВІЛ, соціальна реабілітація, споживачі ін'єкційних наркотиків.

Вступ. З розвитком комунікаційних технологій у наукових публікаціях розгортається дискусія щодо методів збирання даних із використанням мережі Інтернет (Hine, 2005; Fielding, Lee, Blank, 2016). Предмет таких обговорень варіюється залежно від галузі й методології досліджень, дизайну, ресурсів і досвіду їх виконавців. Широко обговорюваними питаннями цієї проблематики є якість даних, зібраних за допомогою усного, письмового та онлайн опитувань і відносні переваги традиційних дослідницьких підходів (Abrams, Wang, Song, Galindo-Gonzalez, 2015; Johnson, Scheitle, Ecklund, 2019).

¹ докторка політичних наук, професорка кафедри соціальної роботи та практичної психології Академії праці, соціальних відносин і туризму

² докторка медичних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної роботи та практичної психології Академії праці, соціальних відносин і туризму

³ доктор медичних наук, професор кафедри соціальної роботи та практичної психології Академії праці, соціальних відносин і туризму

На думку окремих авторів, офлайн-середовище, зокрема, особисте фокус-групове опитування надає можливості для збирання інформації щодо більш складних або неоднозначних питань, коли важливо застосувати гнучку фасилітацію спілкування (Chen, Neo, 2019). Проте думки щодо обмежень цифрового формату польового етапу досліджень не можна вважати переконливими: технологічний контекст постійно змінюється, до того ж карантинні заходи, зумовлені пандемією COVID-19, стимулювали пришвидшення цифровізації багатьох сфер життя, зокрема й досліджень, адже соціальне (фізичне) дистанціювання унеможливило застосування традиційних віч-на-віч методів збирання інформації.

Мета та завдання дослідження. Ця розвідка має на меті схарактеризувати можливості та обмеження використання цифрових технологій для здобуття інформації у дослідженнях із соціальної роботи. У статті представлено варіанти та ресурси для дослідників, які відчувають потребу в зміні дизайну, висловлено застереження щодо використання онлайн-інструментів у дослідженнях із соціальної роботи.

Методологія дослідження. Дослідження побудоване на ґрунті системного аналізу закордонної літератури (доступних авторам розділів повнотекстових монографій та публікацій у наукових періодичних виданнях, де представлено методологічні питання проведення онлайн досліджень). Також автори вдалися до рефлексії власного досвіду, пов'язаного з організацією збирання інформації засобами онлайн-технологій, відповідно до завдань низки дослідницьких проєктів, реалізованих за їхньою участю.

Одиницями аналізу виступили: онлайн інструменти збору дослідницької інформації; характеристики цих інструментів; переваги та обмеження онлайн інструментів; специфічні виклики використання онлайн-технологій збирання інформації у дослідженнях із соціальної роботи.

Результати дослідження. Сучасні онлайн-технології дозволяють проводити різні види кількісних досліджень. Для цього придатні такі засоби програмного забезпечення, як Qualtrics або SurveyMonkey. Також використовуються GoogleForms та формати опитування, які пропонують соціальні медіа. Перевага GoogleForms у їхній безкоштовності, простоті та можливості отримати швидко базову обробку статистичної інформації. Така швидкість буває досить важливою, якщо потрібно отримати інформацію для подальших управлінських рішень (Карагодіна, Пожидаєва, Карагодіна, 2020).

Якісні дослідження теж поступово переходять у віртуальний простір. Дедалі більшого поширення набувають онлайн-інтерв'ю, що провадять у синхронній та асинхронній формах. Синхронна форма передбачає режим запитання-відповідь у реальному часі. Таке інтерв'ю можна зробити за допомогою багатьох месенджерів, що передбачають відео чи голосовий зв'язок, через чати або за допомогою програм онлайн конференцій (Skype, Zoom, MS Teams абощо). Асинхронна – це письмові відповіді на запитання питальника, які надсилаються електронною поштою; самостійний запис аудіо відповідей на запитання, які також можуть бути надіслані на пошту дослідників, чи на їхні особисті скриньки у соціальних мережах. Приміром, деякі глибинні інтерв'ю можливо провести за допомогою листування електронною поштою (Fritz, Vandermause, 2018).

В умовах пандемії COVID-19 розвивається практика онлайн-фокус-груп, а також проведення структурованих та глибинних інтерв'ю (особливо у випадках повторних, тобто так званих *follow-up* опитувань). Найприйнятнішими засобами для цього на тепер видаються:

- відеоконференції Zoom (40 хвилин безкоштовно або без обмежень у часі за умови оплаченого акаунту, з можливістю запису розмови, функцією демонстрації екрану з текстом чи ілюстраціями);
- Skype (безкоштовні аудіо та відеодзвінки; дуже чутлива до якості інтернет-зв'язку платформа; потребує власного акаунту);
- MS Teams (безкоштовні відеодзвінки; є можливість запису);
- GoToMeeting (формат відеоконференцій, схожий на роботу в Zoom; немає обмежень у часі, але є обмеження щодо відеозапису) тощо.

На початку 2000-х рр. було висловлено думку (Hine, 2005), що деякі методи дослідження не можуть бути віртуалізованими, тому від них слід відмовлятися або використовувати замість них інші способи отримання інформації, скажімо, опитування. Втім в останні роки арсенал онлайн-методів дослідження значно збільшився. Однією з цікавих модифікацій традиційного збирання інформації є, наприклад, аудіо-інтерв'ю за допомогою комп'ютера (Audio Computer-Assisted Structured Interview, ACASI), що вважається технічно нескладним, зручним і водночас дозволяє забезпечити більшу конфіденційність та приватність, ніж очна комунікація (Falb, Tanner, Asghar et al., 2017). За цією технологією учасники опитування можуть прослухати аудіозапис запитань і відповісти на них з екрана

планшета або клавіатури, отож, у такий спосіб вони позбавляються ризиків потрапити у незручне становище через спілкування з інтерв'юерами на «дражливі» теми, як-от порушення закону або ризикована сексуальна поведінка. Наразі також окрім вищезазначених технологій можна використовувати збирання даних за допомогою спостереження за веб-сайтами, віртуальної етнографії, дискусійних груп або електронних форумів тощо (Fielding, Lee, Blank, 2016; Schiek, Ullrich, 2019).

Використання онлайн-технологій для збирання даних має низку переваг:

- можливість користування ними за умов обмеженого пересування та фізичного дистанціювання,
- можливість охопити людей зі значної кількості географічних локацій,
- нижчі витрати на збирання інформації.

Відзначено, що нові форми звернення до респондентів із цікавим візуальним оформленням анкети (відео, зображення, анімація) стимулюють інтерес потенційних учасників до опитування та надають їм відчуття психологічної свободи (Окландер, Окландер, Яшкіна, 2018). Онлайн питальник може бути заповнений респондентами у зручний для них час та в зручному місці. Також розвиваються нові технічні можливості контролю за проходженням опитування (зокрема, інтерв'ю), з'являються новітні програмні засоби, що запобігають появі помилок при введенні інформації, контролюють уважність респондентів та автоматично зберігають отриману дослідницьку інформацію.

Водночас проведення онлайн-опитувань або спостережень породжує низку питань, пов'язаних із методологією дослідження та дослідницькою етикою, відповідальністю перед клієнтами та професією (Chen, Neo, 2019; Hine, 2005; Glassmeyer, Dibbs, 2012).

Одне з проблемних питань – це набір учасників дослідження. Як їх залучити, як мотивувати до участі? В окремих випадках це комплексне завдання, що стосується водночас і утримання клієнтів у проєкті з надання певної послуги (корекційних заходів, супроводу, медичної інтервенції в осіб з наркотичною залежністю тощо). Одним з прикладів розв'язання завдання залучення респондентів до дослідження є мотиваційне інтерв'ювання, що здійснюється через мобільні платформи. Це дозволяє відносно швидко виявити індивідуальні потреби клієнта і запропонувати йому консультативні втручання в індивідуалізований спосіб. Такі заходи зворотного зв'язку видаються перспективним методом мотивації до участі в лікуванні залежності та забезпеченні прихильності завдяки активізації цілеспрямованої діяльності – навіть при фізичному або емоційному стресі, притаманному більшості узалежнених клієнтів (Collins et al., 2014).

Для досліджень із соціальної роботи також особливої актуальності набуває їхнє ресурсне забезпечення, адже не всі клієнти мають засоби телекомунікації, сталий інтернет-зв'язок, навички використання цифрових платформ і умови для того, щоб брати участь у дослідженні, особливо в онлайн-інтерв'ю. Це породжує явище, що дістало у сучасній соціальній роботі назву «цифрова нерівність», або «цифрова ексклюзія» (Каркач, Семигіна, 2019). Отже, цифровий формат досліджень робить їх більш акцентованими на тих, хто має сталий доступ до Інтернету.

Під час онлайн-досліджень доводиться співпрацювати з партнерськими організаціями, які можуть забезпечити доступ до певної цільової групи. Особливо це стосується ситуацій, коли вивчаються характеристики певних специфічних вибірових сукупностей, приміром, представників маргіналізованих або закритих спільнот. Відтак, більшості потребує визначення й дотримання принципів формування вибірки. Втім, така проблема виникає досить часто, якщо йдеться про онлайн-опитування (ESOMAR, 2016). У кожному разі варто ретельно описати процедури добору респондентів: де було розміщено інформацію про дослідження, кому надсилались запрошення, чи були якісь фільтри для відбору учасників тощо.

Далі постає завдання отримання поінформованої згоди на участь у дослідженні. В онлайн-опитуваннях його можна вирішити шляхом надання потрібної інформації у передмові та відповідного формулювання першого запитання. У деяких випадках перед початком інтерв'ю передбачено отримання письмової згоди електронною поштою (навіть із цифровим підписом).

Складне питання в онлайн-дослідженнях – це гарантування анонімності збирання інформації. Наразі не всі клієнти погоджуються на відеоінтерв'ю. Вони надають перевагу аудіозапису або взагалі відмовляються від онлайн-комунікації. Так, планувалося проводити напівструктуровані інтерв'ю у різних регіонах України з жінками, які тривалий час живуть із ВІЛ. Передбачалось, що це можуть бути інтерв'ю через Viber, Skype, відеочат у Фейсбуці або шляхом розмови мобільним телефоном. Проте процедура проведення таких інтерв'ю виявилась надмірно складною. Організація, що координує допомогу цим жінкам, погодилась надати тільки інформацію про координаторів допомоги, які мали сконтактувати з жінками. Клієнтки не погоджувалися на те, щоб номери їхніх мобільних телефонів чи посилання на

сторінки в соціальних мережах були передані третім особам. Водночас проводити індивідуальні інтерв'ю у присутності працівника організації, яка надає соціальні послуги, не було доцільно в силу приватного характеру запитань.

Проблема ідентифікації учасників дослідження постає і під час онлайн-конференції (фокус-груп, дискусій). Наразі мають бути усунені всі особисті ідентифікатори, включно з іменем та тлом запису, особливо якщо людина дає інтерв'ю вдома. Відеоконференції повинні мати запаролений доступ до конкретної зустрічі. Такі процедурні моменти мають бути доведені учасникам дослідження на етапі підготовки до заходу й отримання згоди на участь. Загалом організація та фасилітація, модерування онлайн-дискусій потребує особливих навичок, зокрема, навичок підтримання інтересу до обговорення у групі. Адже під час дискусій у цифровому форматі, тим більше при виключеному відео, увагу учасників утримувати набагато складніше.

Зазначається також, що в онлайн-дослідженнях подекуди виникає питання щодо достовірності наданої учасниками інформації: під час відповідей на опитування в Інтернеті набагато більше ризиків помилитися, перевірка інтерв'юерами розуміння респондентами питань відсутня (Окландер, Окландер, Яшкіна, 2018). Також слід взяти до уваги, що в багатьох постійних учасників уже сформовані певні поведінкові моделі саморепрезентації в Інтернет-комунікаціях, приміром, зазначення власного віку як «99 років» чи «100 років». Ми зіткнулись із цим, коли проводили онлайн-опитування студентів: вони давали такі відповіді на соціально-демографічний блок анкети, ніби заповнювали дані для соцмереж. Такі речі практично не зустрічаються при традиційному (віч-на-віч) опитуванні і цілком можливі при використанні онлайн інструментів. Отже, в онлайн анкетах слід більш активно використовувати перевірочні запитання і твердження. Також використовують специфічні цифрові технології, наприклад StraightLine – інструмент для відстеження «Прямих ліній» у табличних запитаннях, коли респондент/ка ставить одну й ту саму відповідь біля всіх варіантів відповідей.

Збереження записів індивідуальних та групових інтерв'ю становить собою ще один виклик. На це потрібно отримати згоду від учасників. Досвід засвідчує, що краще зберігати такі матеріали не онлайн, а локально і з обмеженим доступом.

Часто в дослідженнях використовують процедуру опитування, так би мовити, змішаного типу, коли інтерв'ю проводиться за присутності польового працівника, водночас респондент отримує запитання та надає відповіді фактично он-лайн (як у вищезгаданій технології ACASI). В такому варіанті респонденту запитання не ставляться усно, він їх чує в аудіозапису або бачить на екрані, отже, йому потрібно лише натиснути на той варіант відповіді, який видається відповідним. Ця методика забезпечує уникнення багатьох технічних помилок, які невідворотно мають місце за традиційним способом проведення інтерв'ю, коли отримані відповіді спочатку фіксуються на паперовому носії, а потім вносяться інтерв'юером до цифрової бази даних. Крім того, така процедура зводить до мінімуму викривлення та виток потенційно небезпечної для респондентів інформації, яку збирають інтерв'юери, (наприклад, тієї, що стосується їхньої девіантної або злочинної поведінки, ризикованого сексу, насильства, проблем зловживання психоактивних речовин тощо). Зокрема, нами систематично використовувався такий спосіб збирання даних у місцях виконання покарань, коли за внутрішніми правилами закладу однією з умов проведення інтерв'ю із засудженими була присутність охоронців, що при усному опитуванні безумовно унеможливило б отримання правдивих даних (Azbel et al., 2013, Morozova et al., 2013).

Із використанням такого методу роль інтерв'юерів залишається важливою, оскільки вони мають детально розповісти респондентам усі умови та правила, в доступний спосіб пояснити і навіть показати, як поводитись із планшетом. Під час інтерв'ю інтерв'юер має перебувати поруч, щоб за потреби надати допомогу, якщо респондент не може зрозуміти якесь запитання або в нього виникають сумніви щодо техніки фіксації відповідей. Перед початком дослідження всі інтерв'юери зобов'язані пройти відповідний тренінг і оволодіти технологією ACASI.

Потрібно також взяти до уваги, що сучасні онлайн-дослідження не обмежуються лише збиранням інформації від респондентів. У процесі операційних досліджень, які вважають суттєвим елементом так званої науки імплементації (*implementation science*), доводиться здійснювати певні освітні втручання. Саме тут з'являється значний простір для використання цифрових технологій, зокрема так званої телеедукції. За допомогою Zoom можливо створити аудиторію з достатньою кількістю місць, технологія також дозволяє під час телеконференцій здійснювати зворотний зв'язок, підтримувати інтерактивне спілкування, презентувати різноманітні візуальні матеріали. Так, в одному з наших дослідницьких проєктів використано освітню технологію ECHO (Extension for Community Healthcare Outcomes), що

визнана практикою із доведеною ефективністю (Arora et al., 2007). Програма передбачає дистанційне навчання медичного персоналу (лікарів і медичних сестер) та соціальних працівників, які надають терапевтичну і реабілітаційну допомогу особам з опіоїдною залежністю. Протягом двох років двічі на місяць у регулярних освітніх телеконференціях беруть участь по 2-3 особи від 24-х сервісних центрів. Паралельно ведеться спостереження за порівняльною групою медичних та соціальних працівників із 12 осередків, персонал яких не бере участі в освітній програмі, а також оцінюються результати професійної діяльності фахівців із досліджуваних груп за показниками життя їхніх пацієнтів. Це дає змогу вимірювати вплив дистанційного освітнього втручання на результативність професійної діяльності у сфері медико-соціальної реабілітації клієнтів, залежних від психоактивних речовин (Filiprovich, 2019).

Ще один спосіб, у якому ефективно застосовувати цифрові сучасні технології, – це психологічне консультування пацієнтів, яким у процесі терапії потрібно надати інформацію щодо захворювання та терапевтичної інтервенції. Зокрема, йдеться про підтримувальну терапію агоністами опіоїдів, яка в нашій країні більше відома під назвою «замісна підтримувальна терапія». Доведено, що застосування агоністів опіоїдів – метадону та бупренорфіну – потребує паралельних освітніх інтервенцій, під час яких пацієнту необхідно надати науково обґрунтовану інформацію щодо його захворювання (хімічної залежності), а також можливих наслідків вживання наркотиків, особливо якщо вони вживаються шляхом ін'єкцій. Також пацієнтам потрібно знати багато деталей щодо режиму терапії, правил поведінки під час лікування агоністами опіоїдів та можливих побічних ефектів цих препаратів. Особливу увагу необхідно приділяти питанням передозування, оскільки воно становить безпосередню загрозу життю. Є й інші чинники, що впливають на якість та ефективність лікування і також мають бути взяті до уваги: профілактика рецидиву вживання наркотиків, робота із власними емоціями, складнощі взаємодії з оточенням, сімейні та економічні проблеми, що постійно супроводжують захворювання на наркотичну залежність (Langdon et al., 2020). За стандартною процедурою (Міністерство охорони здоров'я України, 2008), така інформація має надаватись пацієнту протягом кількох тижнів від початку лікування. Натомість, як показали попередні дослідження (Mazhnaya et al., 2016), цей компонент втручання виконується формально або ігнорується через брак часу та недостатню забезпеченість медичних закладів соціальними працівниками. Втім, проблема може бути успішно вирішена завдяки використанню цифрових технологій (Moore et al., 2013).

У дослідженні пацієнти від початку лікування отримували можливість безкоштовно телефонувати на певний номер, за яким у режимі інтерактивного спілкування вони обирали цікаву їм тему і прослуховували інформацію щодо захворювання, лікування та реабілітації стільки разів, скільки потрібно для засвоєння важливих для них даних та правил. Технологія дозволяє відслідкувати, як часто респонденти звертаються за інформаційною підтримкою, які теми мають найбільшу популярність і яким чином використання такого методу впливає на результат втручання.

На онлайн-дослідження цілком поширюється норма Глобальних етичних принципів соціальної роботи (2018 р.): «Соціальні працівники повинні усвідомлювати, що використання цифрових технологій та соціальних медіа може загрожувати дотриманню багатьох етичних стандартів, зокрема таких, як повага приватності та конфіденційності, недопущення конфлікту інтересів, компетентність, належне ведення документації тощо, і тому повинні отримати необхідні знання та навички для протистояння до неетичної практики при використанні технологій» (Семигіна, 2019).

У таблиці 1 узагальнено переваги та обмеження, сильні та слабкі сторони онлайн-досліджень у соціальній роботі.

Таблиця 1.

Характеристики онлайн-досліджень у соціальній роботі

	Переваги	Обмеження
Кількісні дослідження	<ul style="list-style-type: none"> • Відносно дешевий спосіб дослідження • Вища швидкість збирання та обробки інформації • Можливість використання високотехнологічних методик • Можливість заповнення анкети у зручний час та в зручному місці 	<ul style="list-style-type: none"> • Вибірка формується виключно з інтернет-користувачів (цифрова ексклюзія некористувачів Інтернету) • Відсутність контролю за адекватністю відповідей та розумінням запитань

Якісні дослідження	<ul style="list-style-type: none"> • Відносно дешевий спосіб дослідження • Можливість охопити людей із різних географічних локацій • Можливість отримати глибшу інформацію 	<ul style="list-style-type: none"> • Технічні проблеми: потрібен стабільний Інтернет-зв'язок, цифрова компетентність тощо • Проблема із дотриманням анонімності та приватності • Відволікання уваги респондента • Клієнти соціальної роботи не завжди можуть вербалізувати свої проблеми (за відсутності активного співрозмовника)
---------------------------	---	--

Отже, рефлексія власного досвіду, а також аналіз закордонних видань (Glassmeyer, Dibbs, 2012; Johnson, Scheitle, Ecklund, 2019) дає підстави стверджувати, що перехід від традиційних до онлайн-досліджень потребує розвитку деяких специфічних навичок як у дослідників, так і в учасників. Потрібні дуже чіткі вказівки, певний додатковий час і мінімізація кількості різних технологій, які застосовуються. Приміром, якщо відбувається онлайн-фокус-група, то учасники не завжди розуміють правила участі, остерігаються висловлюватись і швидко втомлюються. Чимало клієнтів соціальної роботи не можуть належним чином вербалізувати свій стан чи труднощі, спілкування електронною поштою чи через месенджери все це являє для них виклик.

Висновки. У дослідженнях із соціальної роботи можливо використовувати цілий спектр онлайн-методів та інструментів збирання інформації. При цьому слід зважити на методологічні, організаційні та етичні переваги й обмеження онлайн-технологій, насамперед на спроможність клієнтів (респондентів) використовувати цифрові технології та гарантування приватності.

Подальшого вивчення потребують такі аспекти, як заохочення користувачів Інтернету до участі в дослідженнях із соціальної роботи, навички спілкування з учасниками онлайн-досліджень та фасилітації онлайн-дискусій. Особливу увагу в найближчій перспективі мають привернути «комплексні» онлайн-технології, що використовуються для певних видів утручань (консультування, навчання тощо) і водночас дозволяють накопичувати певну інформацію про клієнтів, тобто виступають технологіями збирання, збереження та обробки даних.

Література

Карагодіна О., Пожидаєва О., Карагодіна М. Ставлення студентів до дистанційного навчання в період карантину. «Інтернет-освіта-наука-2020»: XII Міжнар. науково-практ. конф. (26-29 травня, 2020, Вінниця). Вінниця: ВНТУ, 2020. С. 270-272.

Каркач А. В., Семигіна Т. В. Подолання цифрової нерівності як виклик для сучасної соціальної роботи з літніми людьми. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society*. Dallas: Primedia eLaunch LLS, 2019. P. 96-105.

Міністерство охорони здоров'я України. Про затвердження методичних рекомендацій «Замісна підтримувальна терапія в лікуванні із синдромом залежності від опіоїдів: Наказ від 10.11.2008 № 645. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/35713_35713.

Окландер М. А., Окландер Т. О., Яшкіна О. І. Тенденції маркетингових досліджень: онлайн панелі та онлайн спільноти. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. №1. С. 118-129.

Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019№ 1. С. 70-85.

Abrams K. M., Wang Z., Song Y. J., Galindo-Gonzalez S. Data richness trade-offs between face-to-face, online audiovisual, and online text-only focus groups. *Social Science Computer Review*, 2015. Vol. 33. P. 80–96.

Arora S., Geppert C. M., Kalishman S., et al. Academic health center management of chronic diseases through knowledge networks. *Journal of the Association of American Medical Colleges*. 2007. Vol. 82. P. 154-60.

Azbel L., Wickersham J. A., Grishaev Y., Dvoryak S., Altice F. L. Burden of Infectious Diseases, Substance Use Disorders, and Mental Illness among Ukrainian Prisoners Transitioning to the Community. *PLoS ONE*. 2013. Vol.8(3). URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0059643>

Chen J., Neo P. Texting the waters: An assessment of focus groups conducted via the WhatsApp smartphone messaging application. *Methodological Innovations*. 2019. Vol.12 (3). URL: <https://doi.org/10.1177/2059799119884276>

Collins S. E., Kirouac M., Lewis M. A., Witkiewitz K., Carey K. B. Randomized controlled trial of web-based decisional balance feedback and personalized normative feedback for college drinkers. *J studies Alcohol Drugs*. 2014. Vol.75 (6). P. 982–992.

ESOMAR. *International Code on Market, Opinion and Social Research and Data Analytics*. 2016. URL: <https://www.esomar.org/what-we-do/code-guidelines>

Falb K., Tanner S., Asghar K. et al. Implementation of Audio-Computer Assisted Self-Interview (ACASI) among adolescent girls in humanitarian settings: feasibility, acceptability, and lessons learned. *Conflict and Health*. 2016. Vol.10 (32). URL: <https://doi.org/10.1186/s13031-016-0098-1>.

Fielding N., Lee R., Blank G. *The SAGE Handbook of Online Research Methods*. London SAGE, 2016.

Filippovych M. *Opioid addiction beliefs and attitudes of primary health care clinicians in Ukraine*. Poster presentation /CPDD Meeting. 2019. URL: https://cpdd.org/wp-content/uploads/2019/07/abstracts_2019.pdf

Fritz R. L., Vandermause R. Data Collection via In-Depth Email Interviewing: Lessons From the Field. *Qualitative Health Research*. 2018. Vol.28(10). P. 1640–1649.

Glassmeyer D. M., Dibbs R. Researching from a distance: Using live web conferencing to mediate data collection. *International Journal of Qualitative Methods*, 2012. Vol.11. P. 292–302.

Gravlee C. C., Bernard H. R., Maxwell C. R., Jacobsohn A. Mode effects in free-list elicitation: Comparing oral, written, and web-based data collection. *Social Science Computer Review*. 2013. Vol.31. P. 119–132.

Hine C., ed. *Virtual Methods: Issues in Social Research on the Internet*. Berg: Oxford, 2005

Johnson D. R., Scheitle C. P., Ecklund E. H. Beyond the In-Person Interview? How Interview Quality Varies Across In-person, Telephone, and Skype Interviews. *Social Science Computer Review*, 2019. URL: <https://doi.org/10.1177/0894439319893612>

Langdon K. J., Ramsey S. et al. *Development of an integrated digital health intervention to promote engagement in and adherence to medication for opioid use disorder*. *Addict Sci Clin Pract*. 2020. Vol.15(16). URL: <https://doi.org/10.1186/s13722-020-00189-4>

Mazhnaya A. et al. In Their Own Voices: Breaking the Vicious Cycle of Addiction, Treatment and Criminal Justice Among People who Inject Drugs in Ukraine. *Drugs: Education, Prevention and Policy*. 2016. Vol. 23(2). P.163-175.

Moore B. A., Fazzino T., Barry D. T. et al. The Recovery Line: A pilot trial of automated, telephone-based treatment for continued drug use in methadone maintenance. *Journal of Substance Abuse Treatment*. 2013. Vol. 45. P. 63–69.

Morozova O., et al. Ukrainian prisoners and community reentry challenges: implications for transitional care. *Int J Prison Health*. 2013. Vol. 9 (1). P. 5-19.

Schiek D., Ullrich C. G. Using Web Forums for Qualitative Inquiries: Empirical Findings on the Conditions and Techniques for Asynchronous Online Group Discussions. *The Qualitative Report*, 2019. Vol. 24. P. 5-16.

Digital format of social work research: reflections of practical experience

Semigina Tetyana⁴

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv, Ukraine

Karagodina Olena⁵

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv, Ukraine

Dvoriak Sergii⁶

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv, Ukraine

The paper reviews the development of new research methods in the context of digitalisation of many spheres of life, which has accelerated especially due to the COVID-19 pandemic. The paper reveals the possibilities and limitations of using digital technologies to collect information in social work research. The

⁴ Doctor of Political Sciences, Professor at the Department of Social Work and Applied Psychology at the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

⁵ Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Work and Applied Psychology at the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

⁶ Doctor of Medical Sciences, Professor at the Department of Social Work and Applied Psychology at the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

study employed the methods of systematic analysis of data from academic publications and reflection of the authors' own experience of collecting information using online technologies within research projects focused on the development of various socio-psychological services. The main groups of online methods and means of data collection implemented in quantitative and qualitative research are described. The advantages of online data collection are highlighted, including its use under conditions of limited movement, greater coverage of respondents and territories, relative economy, greater ability to control the flow of surveys, data entries and storage. A number of problems and challenges of using new methods have been identified, in particular, the complexity of sampling; lack of research resources in the case of collecting information about people who do not have a proper access to modern means of communication or skills to use them, etc. Mandatory procedures for such research, due to ethical requirements (guaranteeing anonymity and confidentiality, obtaining informed consent to participate in the study) are outlined. Some examples of problem-solving within the surveys of the women infected with HIV and the projects aimed at assisting the persons taking drugs by means of injecting are provided. The immediate prospects for the development of this topic are defined as the encouragement of Internet users to participate in research on social work, the development of communication skills between researchers and participants in online research alongside facilitation of virtual discussions during online focus groups.

Keywords: social work research; methods of online data collection; social work with people infected with HIV; social rehabilitation of injecting drug users.

References

- Abrams, K.M., Wang, Z., Song, Y.J., & Galindo-Gonzalez, S. (2015). Data richness trade-offs between face-to-face, online audiovisual, and online text-only focus groups. *Social Science Computer Review*, 33: 80–96.
- Arora, S, Geppert CM, Kalishman S, et al. (2007) Academic health center management of chronic diseases through knowledge networks. *Journal of the Association of American Medical Colleges* 82:154-60.
- Azbel, L., Wickersham, J.A., Grishaev Y., Dvoryak, S., & Altice, F.L. (2013). Burden of Infectious Diseases, Substance Use Disorders, and Mental Illness among Ukrainian Prisoners Transitioning to the Community. *PLoS ONE*, 8(3), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0059643>
- Chen, J., & Neo, P. (2019). Texting the waters: An assessment of focus groups conducted via the WhatsApp smartphone messaging application. *Methodological Innovations*, 12 (3), <https://doi.org/10.1177/2059799119884276>
- Collins, S.E., Kirouac, M., Lewis, M.A., Witkiewitz, K., & Carey, K.B. (2014) Randomized controlled trial of web-based decisional balance feedback and personalized normative feedback for college drinkers. *J studies Alcohol Drugs*.75(6): 982–92.
- ESOMAR (2016). *International Code on Market, Opinion and Social Research and Data Analytics*. Retrieved from: <https://www.esomar.org/what-we-do/code-guidelines>
- Falb, K., Tanner, S., Asghar, K. et al. (2016). Implementation of Audio-Computer Assisted Self-Interview (ACASI) among adolescent girls in humanitarian settings: feasibility, acceptability, and lessons learned. *Conflict and Health*, 10 (32), <https://doi.org/10.1186/s13031-016-0098-1>
- Fielding, N., Lee, R., & Blank, G. (2016). *The SAGE Handbook of Online Research Methods*. London SAGE.
- Filippovych, M. (2019). *Opioid addiction beliefs and attitudes of primary health care clinicians in Ukraine*. CPDD Meeting. https://cpdd.org/wp-content/uploads/2019/07/abstracts_2019.pdf
- Fritz, R.L., & Vandermause, R. (2018). Data Collection via In-Depth Email Interviewing: Lessons From the Field. *Qualitative Health Research*, 28(10): 1640–1649.
- Glassmeyer, D.M., & Dibbs, R. (2012). Researching from a distance: Using live web conferencing to mediate data collection. *International Journal of Qualitative Methods*, 11: 292–302.
- Gravlee, C.C., Bernard, H.R., Maxwell, C.R., & Jacobsohn, A. (2013). Mode effects in free-list elicitation: Comparing oral, written, and web-based data collection. *Social Science Computer Review*, 31: 119–132.
- Hine, C., ed. (2005). *Virtual Methods: Issues in Social Research on the Internet*. Berg: Oxford.
- Johnson, D.R., Scheitle, C.P., & Ecklund, E.H. (2019). Beyond the In-Person Interview? How Interview Quality Varies Across In-person, Telephone, and Skype Interviews. *Social Science Computer Review*, <https://doi.org/10.1177/0894439319893612>

Karagodina, O., Pozhidayeva, O., & Karagodina, M. (2020). Stavlennya studentiv do dystantsiynoho navchannya v period karantynu [Attitudes of students to distance learning during quarantine]. *"Internet education-science-2020": XII International. scientific practice. conf. (May 26-29, 2020, Vinnytsia)*. Vinnytsia: VNTU, pp. 270-272 [In Ukrainian].

Karkach, A.V., & Semigina, T.V. (2019). odolannya tsyfrovoyi nerivnosti yak vyklyk dlya suchasnoyi sotsial'noyi roboty z litnymi lyud'my [Overcoming digital inequality as a challenge for modern social work with the elderly]. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society*. Dallas: Primedia eLaunch LLS, 2019, pp. 96-105 [In Ukrainian].

Langdon, K.J., Ramsey, S. et al. (2020) *Development of an integrated digital health intervention to promote engagement in and adherence to medication for opioid use disorder*. *Addict Sci Clin Pract.* 15:16, <https://doi.org/10.1186/s13722-020-00189-4>

Mazhnaya, A. et al. (2016) In Their Own Voices: Breaking the Vicious Cycle of Addiction, Treatment and Criminal Justice Among People who Inject Drugs in Ukraine. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 23(2): 163-175.

Ministry of Health of Ukraine (2008). *Pro zatverdzhennya metodychnykh rekomendatsiy «Zamisna pidtrymuval'na terapiya v likuvanni iz syndromom zalezhnosti vid opioyidiv: Nakaz № 645* [On approval of the guidelines «Substitution maintenance therapy in treatment with a syndrome of dependence on opioids»: the Order № 645]. Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/35713_35713 [In Ukrainian].

Moore, B. A., Fazzino, T., Barry, D. T. et al. (2013). The Recovery Line: A pilot trial of automated, telephone-based treatment for continued drug use in methadone maintenance. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 45: 63–69.

Morozova, O., Azbel, L., Dvoryak, S., Grishayev, E., Wickersham, J.A., Altice, F.L. (2013). Ukrainian prisoners and community reentry challenges: implications for transitional care. *Int J Prison Health*.9 (1): 5-19.

Oklander, M.A., Oklander, T.O., & Yashkina, O.I. (2018). Tendentsiyi marketynhovykh doslidzhen': onlayn paneli ta onlayn spil'noty [Marketing research trends: online dashboards and online communities]. *Marketing and innovation management*, 1: 118-129 [In Ukrainian].

Semigina, T. (2019). Novi hlobal'ni etychni pryntsypy sotsial'noyi roboty [New global ethical principles of social work]. *Visnyk Akademiyi pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu*, 1: 70-85 [In Ukrainian].

Schiek, D., & Ullrich, C.G. (2019). Using Web Forums for Qualitative Inquiries: Empirical Findings on the Conditions and Techniques for Asynchronous Online Group Discussions. *The Qualitative Report*, 24: 5-16.

Accepted: September 05, 2020

